

впливу на особу злочинця та потерпілого з метою соціальної їх реабілітації та адаптації.

Таким чином, сучасна кримінально-правова політика формулює основні завдання, принципи, напрями і цілі кримінально-правового впливу на злочинність та особливості поводження зі злочинцями та потерпілими.

МИРОШНИЧЕНКО Н. А.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук,
доцент, заслужений юрист України

ПІДСТАВИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У кримінально-правовій літературі протягом ряду років висловлювалися три основні точки зору щодо визначення підстави притягнення особи до кримінальної відповідальності. А саме, в якості підстави кримінальної відповідальності пропонувалося визнавати вину, суспільно небезпечне діяння (злочин) або склад злочину. Вину ряд вчених називають передумовою виникнення кримінальної відповідальності. Разом з тим, вина є основною (обов'язковою) ознакою суб'єктивної сторони складу злочину (одного з елементів складу злочину). Суспільно небезпечне діяння є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу злочину, воно може бути вчинено особою невинно, або його може вчинити неналежний суб'єкт (малолітній або неосудна особа), у зв'язку з цим факт вчинення діяння недостатній для притягнення особи до кримінальної відповідальності. Тому найбільш правильно видається точка зору тих вчених, які підставою кримінальної відповідальності визнавали наявність в діянні винної особи конкретного складу злочину. У КК України 2001 року закріплена підстава притягнення особи до кримінальної відповідальності (ч. 1 ст. 2 КК), нею визнається вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину.

Відомі юристи Таганцев Н. С., Трайнін А. Н., Піонтковский А. А. внесли вагомий внесок у вивчення та розвиток поняття складу злочину, як правового інституту, він визнається законодавством і юридичною практикою більшості країн європейської правової орієнтації. Але юристи англо-саксонського напрямку не вживають цей термін, він відображений в основному в кримінально-процесуальних нормах.

Дослідження складу злочину, що почалося в кінці 18 століття, продовжується до цих пір в науці вітчизняного кримінального права. Однак на законодавчому рівні, як було зазначено, поки закріплено лише

підставу кримінальної відповідальності (ч. 1 ст. 2 КК), поняття вини, вік і осудність (окремі ознаки складу злочину).

Склад злочину це не тільки сукупність, а й чітка система ознак злочину. Склад злочину є інформаційною моделлю злочину певного виду, закріпленого в кримінальному законі, він служить юридичною підставою притягнення особи до кримінальної відповідальності. Склад злочину виконує ряд функцій, а саме: гарантійну, що забезпечує недопущення необґрунтованого притягнення особи до кримінальної відповідальності, в діянні якого немає складу злочину; фундаментальну, яка визначає підставу кримінальної відповідальності; ціннісну, що захищає найбільш цінні відносини та інтереси; розмежувальну, яка дозволяє відмежувати злочин від інших правопорушень, у тому числі від кримінальних проступків.

Склад злочину хоча і визнається більшістю європейських країн, проте його поняття не є уніфікованим. Наприклад, КК Німеччини підставою кримінальної відповідальності визнає склад злочину, а вину вважає необхідною умовою караності, передбачає змішану формулу неосудності, обмежену осудність. КК Німеччини та Франції поділяють злочинні діяння на злочини, проступки і порушення. Кримінальне законодавство країн, що входили до 1991 року до складу СРСР, підставою кримінальної відповідальності визнавало передбачене кримінальним законом суспільно небезпечне діяння, вчинене особою винною у вчиненні злочину. Поняття та ознаки суб'єкта, вина та її форми в КК РФ збігаються з положеннями КК України, однак є і деякі відмінності. Наприклад, КК РФ передбачає відповідальність за злочин, вчинений з двома формами вини, в якому психічне ставлення до суспільно небезпечного діяння характеризується умисною формою вини, а по відношенню до суспільно небезпечних наслідків — необережною формою вини.

Визначаючи підставу кримінальної відповідальності, не можна обмежитися якою-небудь однією ознакою (діянням, виною, віком). Підставою кримінальної відповідальності є наявність всіх ознак, зазначених у законі, що утворюють склад злочину. Тому в чинному КК України підставою кримінальної відповідальності є вчинене особою суспільно небезпечне діяння, що містить склад злочину, передбаченого кримінальним кодексом (ст. 2 КК).

В даний час актуальним є питання про впровадження в кримінальне законодавство інституту кримінальних проступків. Відповідно повинні зазнати змін і інші кримінально-правові інститути. Так, має бути закріплено поняття кримінального правопорушення, виділено його види (злочин і проступок). У зв'язку з такого роду новелами, слід уточнити редакцію ст. 2 КК, вказавши що підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення. Підставою притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинення кримінального проступку

є діяння, що містить в собі склад кримінального проступку, а підставою притягнення суб'єкта до кримінальної відповідальності за вчинення злочину є діяння, що містить склад злочину. За скоєння кримінального проступку не можуть застосовуватися такі види покарання як позбавлення та обмеження волі. Вперше вчинений кримінальний проступок може бути підставою для звільнення від кримінальної відповідальності, готування і замах на кримінальний проступок не повинні тягнути за собою кримінальну відповідальність. Крім того, засудження особи за вчинення кримінального проступку не може тягнути судимість.

Отже, кримінальний проступок відрізняється від злочину не тільки за ступенем суспільної небезпеки, а й за правовими наслідками. Підставою притягнення особи до кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, є склад кримінального правопорушення (діяння, що містить склад кримінального проступку або злочину).

ПІДГОРОДИНСЬКИЙ В. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
директор Інституту прокуратури та слідства, доцент кафедри кримінального права,
кандидат юридичних наук, доцент

ЧЕСТЬ ТА ГІДНІСТЬ ОСОБИ В СИСТЕМІ ОБ'ЄКТІВ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ РОЗДІЛОМ III ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КК УКРАЇНИ

Честь та гідність особи є одним із особистих немайнових прав особи. Вказані права особи відносять в теорії конституційного права до прав другого покоління (Тодыка Ю. Т. Конституционно-правовой статус человека и гражданина в Украине / Ю. Н. Тодыка, О. Ю. Тодыка. — К. : Ін Юре, 2004. — 56—60 с.), а за іншою класифікацією виділяють в групу особистих прав людини (Рабінович П. М. Права людини і громадянина: навч. посіб. / П. М. Рабінович, М. І. Хавронюк. — К. : Атіка, 2004. — 10—11 с.). Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян» від 16 січня 2014 року № 721-VII доповнено положення Кримінального кодексу України ст. 151—1 «Наклеп». Вказаний законодавчий акт втратив чинність на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо припинення норм законів, схвалених 16 січня 2014 року» від 23 лютого 2014 року № 767-VII.

Вважається, що вказана кримінально-правова норма була виправданою, оскільки честь та гідність не знайшли належної